

Bolj častno je živeti v
svojih kot v tujih zablodah.
(Duško Radović)

Izrednemu angažmaju ekološko budnih ljudi v naši dolini se je nazadnje pridružila še narava! To ateisti pripisujejo fizikalnim zakonom, verniki pa božji volji. Tisti, ki so vedno nekje vmes, trdijo, da je narava za nas poskrbela tako, da ni zmrzali in da je v akumulacijah dovolj vode, božja volja pa s tem, da Nuklearka ni v okvari in dela s polno močjo. Električne je dovolj, celo toliko, da šoštanjski elektrarni ni potrebno generatorjev do konca izmozgati. Tako naj bi bili ubiti dve muhi na en mah: dovolj elektrike, nič redukcij in zadovoljno ljudstvo na eni strani ter manj kurjenja fosilnih goriv in zadovoljni »zeleni« z gozdovi vred na drugi. Toda to nenadno harmonično ravnotežje je le navidezno – v velenjskem rudniku že polglasno bijejo plat zvana. Ker TEŠ deluje z zmanjšano močjo, se polni depozicija premoga, kar zahteva zelo velika obratna sredstva. Premoga naj bi bilo že več kot milijon ton (torej več kot dvomesečna proizvodnja), za njegovo »vzdrževanje« pa bo potrebnih 3 bilijone starih din! To rudarji občutijo kot mlinski kamen na vratu. In to zdaj, pozimi, ko elektrarna običajno vedno sproti pokuri, kar rudarji nakopljajo. Kaj bo šele spomladi, ko bo voda dovolj in bo elektrarna začela z rednimi remonty?

Znašli smo se v položaju, ko se zahteve ljudstva (zmanjšanje emisij iz TEŠ) dejansko uresničujejo, toda ne zaradi volje in hotenja proizvajalcev energije, ampak zaradi navidezno ugodnih vremenskih razmer. Ker zmanjševanje proizvodnje elektrike (in s tem emisij in imisij) ni rezultat natančno izdelanega načrta, so lahko posledice več kot neprijetne. Tako me prav nič ne preseneča mnenje rudniškega sindikata, ki pravi takole: »Zaradi nekaj več dežja ne

bi smeli pristajati na zmanjševanje proizvodnje... tisti, ki bodo to zahtevali, naj za to tudi odgovarjajo. Že danes je namreč prepolna deponija premoga našega kombinata velik problem, ker nas obremenjuje z ogromnimi stroški. Zato pa bi nakup električne energije izven Slovenije, denimo, v takšnih razmerah bil že skoraj kriminalno dejanje«. To mnenje je seveda popolnoma pravilno, če nanj zremo zgolj s podjetniškega stališča. Povsem drugače pa je, če na (naravna) dejstva pogledamo skozi očala narodnega gospodarstva. Kaj stori umni gospodar, če se mu ponuja poceni energija, npr. vodna? Izkoristi jo in hrani dragocena fosilna goriva tako, da zmanjša njihovo uporabo. Toda tega ne stori tako, da rudnike in termoelektrarne popolnoma zatolče. Ne začne odpuščati rudarjev, ampak po natančno izdelanem načrtu in ob enakih plačah vzdržuje stanje pripravljenosti. Neuki gospodar pa začne delavce v rudnikih odpuščati in zmanjševati proizvodnjo. Tako se kmalu znajde v (ne)pričakovanem položaju: vode zmanjka, nafta se podraži, rudnik pa tudi ni tako preprost stroj, da bi ga lahko pognal s pritiskom na gumb.

Stališče rudniškega sindikata je torej pravilno in nepravilno. Z narodnogospodarskega vidika bi bilo prav gotovo umno (ne pa kriminalno!) kupovati cenejšo energijo drugje, hkrati pa ohranjati skromne dragocene in neobnovljive domače energetske vire. Toda res je, da bi za to morali imeti izdelano politiko, ki bi delovala na makro ravni in po ekonomskih principih. Njen osnovni motiv bi moral biti: kupovati poceni, prodajati drago!

In tako smo prišli do točke, kjer se lahko predamo znemu in prevladujočemu jadikovanju. S prstom lahko neumno pokažemo na zgrešeno republiško in zvezno zakonodajo, na ukrepe sprotne ekonomske politike, ki REK potiskajo v položaj, v katerem se mora obnašati racionalno. In racionalno v teh okoliščinah je to, da se proizvodnja premoga ne zmanjšuje. Toda vprašajmo se, ali tako velik kombinat, ki proizvaja več kot tretjino vse slovenske elek-

trične energije, nima pri nastajanju in spreminjanju zakonodaje in operativne politike prav nobene besede? Tega skoraj ni mogoče verjeti. Prepričan sem, da REK le ima kdaj pa kdaj možnost trdo udariti po mizi. Če tega ne stori zaradi kratkovidnih in kratkoročnih interesov, je to druga zgodba. Vanjo sodi dejstvo, da ne more biti slabo podjetju, ki lahko (kakorkoli že) vedno pričara denar za plače in investicije. In za izgube, če se na koncu leta znajde v njih.

Če so velenjski rudarji trenutno v nezavidljivem položaju, ki se nevarno približuje tistemu v letih 1965/67, potem tega nikakor ne bi mogli pripisati le naravnim zakonom in trenutnim cenovnim nesorazmerjem. Tako je dejstvo, da je nafta trenutno cenejša za ogrevanje stanovanj kot premog, za REK nepomembno. Velenjski lignit namreč nikoli ni bil namenjen predvsem široki potrošnji, pa tudi elektrarn na mazut v Sloveniji nimamo toliko, da bi lahko ogrozile proizvodnjo v šoštanjski elektrarni.

Problem je v dejstvu, da je proizvodnja električne energije v TEŠ neznansko draga, toda računa uporabniki nikoli ne plačajo direktno. Draga pa je predvsem zaradi dveh dejstev: zaradi nezaslišano veliko družbenega premoženja, ki izginja (hiše, plodna zemlja, razseljeni ljudje, spreminjanje mikroklimе, umirajoči gozdovi, bolni ljudje, ogrožene poljščine in domače živali...) in zaradi izredno nizke kalorične vrednosti lignita. Toda dejansko in realno ceno nekdo na koncu vedno plača. Če se račun ne izide z neposrednimi uporabniki na tak ali drugačen način (npr. z davki, ki navidez nimajo nikakršne zveze s premogom in elektriko), ga gotovo izstavi narava. Ta vedno vrača udarce!

In kaj bo nastalo, če se sporazumejo naravne sile in pametni republiški politiki? Najmanj to, da se bo REK (in z njim celotna občina) ponovno znašel v hudem ekonomskem in družbenem položaju, kakršnega poznamo iz let

1965/67. To nas ponovno opozarja na dejstvo, da Dolina ne pozna strategije življenja in razvoja brez premoga.

Nova nevarnost grozi Šaleški dolini. Pa ne zaradi »varstvenikov okolja« ali naravnih zakonov, temveč zaradi odsotnosti načrtov, ki ne bi temeljili na energetskega gigantu. Leta hitro tečejo in prav mogoče je, da se bo kljub »Jami Šoštanj I. faza« uresničila napoved razmišljajočega prijatelja. Dejal je približno takole: »Nekoč bo samotni veter pihal po praznih ulicah tega mesta!«